

LITERARNA GEODEZIJA – GEODEZIJA MED LEPOSLOVNIMI VRSTICAMI

LITERARY GEODESY – GEODESY IN LITERARY LINES

Boštjan Pucelj

Ko imaš pred seboj prazen list papirja, ko prideš med knjižne police, ko se začne brez obveznosti, vedno ista skomina. Kje začeti? Tako kot lahko kaj kmalu zaide umetnik, če nima vsaj nekaj omejitev, tudi naključni bralec potrebuje kakšno smernico. Seveda se te razlikujejo glede na starost, spol, ljubezensko in versko prepričanje pa tudi poklic, alter ego ali položaj lune. Recimo, da bo za to publikacijo povsem dovolj začimba, ki se ji reče geodet. Oziroma geometer, zemljemerec ter vsi nad- in podstrukturirani poklici, ki se pretežno ukvarjajo z določanjem dimenzij v prostoru in njegovo transformacijo na papir. Delo geodeta je, kot vsako drugo, svojevrstno. Ima sebi lastne posebnosti, čare, privlačnosti in tudi skrivnosti, razumljive le tistemu, ki se dovolj globoko potopi med vse zakonitosti, tako med nenapisana pravila kot med dobesedne pravne akte.

Za pokušino sem izbral tri romane, ki svojo zgodbo gradijo na človeku s poslanstvom geodeta ali pa ga vsaj vključujejo vanjo. Navedene knjige so primerne tudi za občasne bralce, njihov obseg je v mejah običajnih romanov in jih lahko odprete brez vnaprejšnjega poznavanja umetniškega ali zgodovinskega konteksta. Vsi naslovi se uvrščajo v vrhunsko leposlovje. Brez bojzani jih lahko ponudite ožjim ali širšim družinskim članom, prav tako prijateljem in kolegom. Če pa vam katera ne bo všeč, jo predlagajte svojim ne-prijateljem.

Franz Kafka: Grad (v izvirniku: Das Schloss)

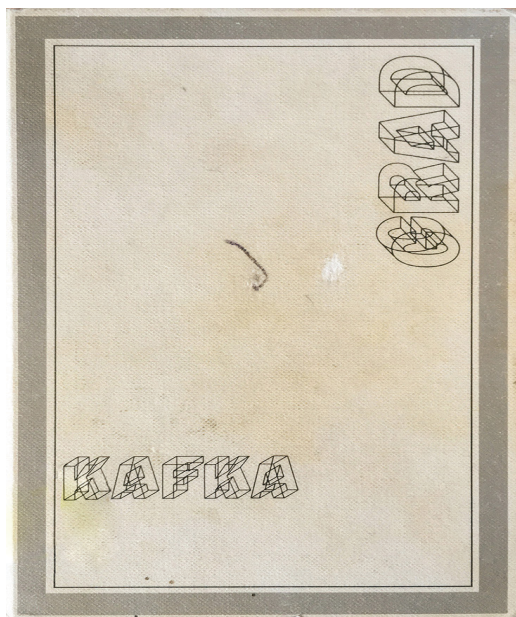
Kafka se je rodil leta 1883 v Pragi in se najprej lotil študija kemije, nato prava. Vmes je poskusil tudi na nemščini in celo umetnostni zgodovini. Zaposlil se je kot uradnik v delno državni ustanovi, kjer je imel vpogled v industrijsko produkcijo, delovne razmere v obratih in je bil zadolžen za predpise, ki so preprečevali nezgode delavcev. Roman Grad je nastal po njegovem najbolj znanem Procesu. Vsi njegovi romani so izšli po njegovi smrti, zato veljajo za nedokončane. Namerno ali ne, skrivnosti ostanejo skrivnosti. V spremni besedi Dušan Pirjevec povzame: »*Ko bralec zapre Kafkovo knjigo, se ne preseli v območje lepote in miru, marveč je še kar naprej zmeden, neprijetno in zoprno vznemirjen, in rad bi kar se da hitro pozabil, kar je pravkar prebral.*« Roman Grad je bil prvič objavljen leta 1926.

Glavni junak je zemljemerec, poimenovan zemljemerec K. V vas pride na povabilo grofa. Nastopa v vlogi izvajalca storitve, katere naročnik je grof. Na videz običajen posel, kjer bi strokovnjak uredil zemljemerske zadeve, si ustvaril prihodek ali celo novo spodobno življenje. Na prvi pogled lepa priložnost, ki pa se izkaže za grozljivko. Zgodba se zaplete, se samo še zapleta in nič ne razpleta. Pa zapleti niso romantični ali

veseljaški. Zapleta se postopkovno. O samem protagonistu izvemo zelo malo, veliko pa izvemo o novih in novih preglavicah, ki jih povzroča vaščanom in oblasti. Vse poteka počasi, saj za vsako težavo zraste še ena težava, ki vodi v nadaljnje podtežave. K. pade v vrtimec tegob, ki že ob misli na rešitev ponudijo naslednjo zagato. Ne gre za slučajne pripetljaje, vremenske motnje ali naklepne poskuse pozameznika za poškodovanje tuje imovine. Gre za uradniške postopke, ki ustvarjajo sestavljanke v sestavljanke in vsako rešitev nemudoma vrnejo z nadrejeno težavo. Tako z uradniškim tolmačenjem zapisov, dopisov, zakonov in ostalih zapisanih upravnih aktov, ki jih razlagajo uslužbenci aparata, na vsakem koraku razvrednotijo spoštovanje, strokovnost, človečnost zemljemerca.

Težave se začnejo takoj, ko vstopi v vas, ko ob večerni uri išče prenočišče, saj zanj potrebuje dovoljenje. Hierarhija uradniške službe dobro deluje, načelo delitve oblasti prav gotovo, zagata je le v obstoju tega prišleka in vseh njegovih dejanj. S pogumom se pogreza vse globlje, s pohlevnostjo tudi ničesar ne reši. Prepuščen je na milost in nemilost temu kraju, saj ga ne more niti zapustiti niti živeti z njim. Njegova izobrazba, znanje in izkušnje mu niti najmanj ne pomagajo. Zanimiv je predvsem pojem napake, kakor ga dojemata zemljemerec in oblast. Napaka je vedno enostranska, na strani prišleka in nikakor v domeni aparata, četudi bi se pojavil dvom o napaki, v prehranjevalni verigi oblasti njegov obstoj zakrijejo.

Zemljemerec K. je že globoko v breznu labirinta, ko mu župan ponazori, da naročilo grofa ni uradni dopis, ampak zasebno pismo, zato ne velja kot dokazilo, da je sprejet kot zemljemerec oziroma upravičenec do dela. Mučna zadrega, ki je šele začetek mukotrpnega življenjskega obdobja, prežetega z nenehnimi zapleti, brezupnimi situacijami ter absurdnostjo upravnega sistema. Jalovina. Tu ne boste našli ljubezni. Ravno nasprotno, K. je prišel na konec in se tu njegovo »življenje« šele začne. Izkaže se, da zemljemerca ne potrebujejo, saj imajo po županovem mnenju meje »dobro« postavljene. Nove meritve bi bile lahko revolucionarne, to pa ni dopustno.

Slika 1: Grad (hrani: Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, foto: Boštjan Pucelj).

Michel Houellebecq: Zemljevid in ozemlje (v izvirniku: La Carte et le Territoire)

Gre za roman najbolj znanega in odmevnega sodobnega francoskega pisatelja, ki navadno že pred objavo vsakega dela poskrbi, da se o njem politično opredeli kar celotna politična Francija. Ob izdajah ga spremljajo tudi svojvrstni protesti, saj z idejami, ki so zapisane v njegovih zgodbah, dregne vedno tja, kjer najbolj boli. Ne zaradi nesramnosti ali nehumanosti, ampak zato, ker postavi ogledalo časa in s svojo jasnovidnostjo kaže na posledice brezbriznosti sodobne družbe. Roman je izšel leta 2010 (v slovenskem prevodu leta 2012) in je avtor zanj prejel tudi Goncourtovo nagrado, največjo nagrado za francosko prozo preteklega leta, ki jo podeljujejo od leta 1903.

Samo Rugelj je v recenziji knjige (Bukla 88) zelo dobro povzel: »Roman, ki drzno hodi po meji med banalnim in metafizijskim, ob tem pa vleče tudi navedke iz javnih virov, ki pa jih umetniško preoblikuje, prefinjeno zabavlja čez francosko umetniško srenjo, ob tem pa na svoj prepoznavni način razpravlja o temeljnih postavkah življenja in minevanja ter vlogi umetnosti v svetu.«

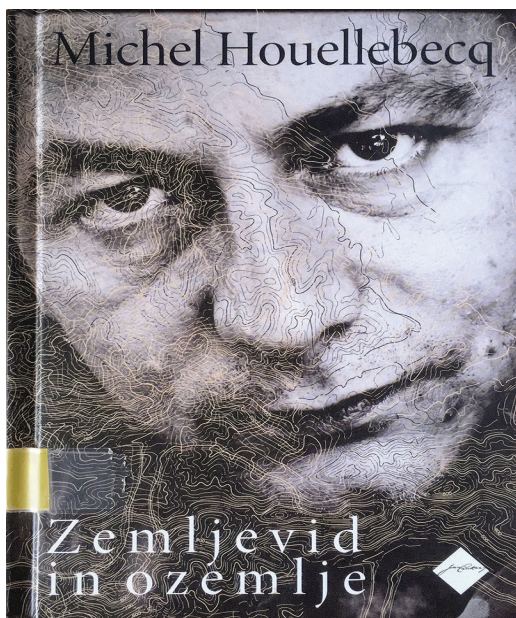
Roman je večplasten. Ponuja vsaj tri izstopajoče zgodbe, ki se med seboj prepletajo, in ga je z nekaj časovne distance vredno prebrati večkrat. Veliko se posveča umetnosti, ki je že po naravi precej nepredvidljiva, ter odkriva nove razsežnosti našega prostora in časa. Vseeno se bom v opisu omejil na bistvo tega prispevka. Že sam naslov diši po geodeziji. Ta vsekakor ni v prvem planu, je pa zanimiva prisposoda sodobnega časa, težav, ki nas obdajajo in se s podobnimi enačbami ali simptomi pojavljajo na povsem drugih področjih, ki na videz nimajo nobene logične povezave.

Roman sledi zgodbi fotografa Jeda Martina, katerega oče je bil direktor gradbenega podjetja. Na začetku ustvarjalne kariere se je z enciklopedičnim pristopom lotil sistematičnega fotografiranja industrijsko izdelanih predmetov. Poskušal je ustvariti katalog predmetov, ki jih je naredila človeška roka v industrijski dobi. Oče, po izobrazbi arhitekt, sprva ni odobral njegovih dejavnosti, saj se je bal, da bo sin postal umetnik na plečih staršev. Ko pa je spregledal njegovo neodvisnost, je z veseljem oznanil, da je potreba po denarju močnejša od potrebe po eksperimentiranju oziroma iskanju načina, kako pustiti svojo sled na tem svetu.

Nekega oktobrskega dne Jedu umre babica. Na poti na pogreb se ustavi na bencinski črpalki, kjer kupi Michelinov zemljevid departmajev Creuse in Haute-Vienne. Ko ga razgrne, doživi veliko razodetje. Zemljevid je bil prečudovit. Utelesjal je čisto esenco modernosti, znanstvenega in tehničnega dojemanja sveta, pomešano z esenco živalskega življenja. Risba je bila kompleksna in lepa, v njej je prevladovala neka absolutna čistost, uporabljen je bil izbran nabor barv. V vsakem zaselku, v vsaki vasi, ki je bila predstavljena glede na svojo pomembnost, se je čutil utrip življenja in smrti. Kmalu je začel mrzlično kupovati še druge Michelinove zemljevide. Našel jih je več kot sto petdeset. Fasciniran nad njihovo lepoto jih je začel fotografirati.

Ko prejme vabilo na skupinsko razstavo, na njej sodeluje z eno fotografijo zemljevida. Zgodba se začne zapletati, ko delo opazi Olga Šeremojova iz službe za stike z javnostjo pri francoskem Michelinu. Kmalu sledi velika samostojna razstava z naslovom ZEMLJEVID JE ZANIMIVEJŠI KAKOR OZEMLJE. Na vhodu v galerijo postavi dve podobi. Ena fotografija predstavlja posnetek iz zraka, na drugi pa fotografijo istega območja iz Michelinovega zemljevida. Kontrast je bil presunljiv. Medtem ko prva prikaže nekakšno juho bolj ali manj enakomernih zelenih območij, ki se prepletajo z nejasnimi modrimi madeži, je zemljevid razvil fascinantno mrežo črt, slikovnih cest, razglednih točk, gozdov, jezer in prelazov. V vodilnem časopisu so ta prikaz imenovali kar magija domačega ozemlja. Kmalu so postale vidne tudi posledice njegovega dejanja. Prodaja zemljevidov se je v enem mesecu povečala za 17 odstotkov. Še do pred nekaj

tedni so stare zemljevide metali v razrez, sedaj pa se prodajajo na internetnih dražbah. »Razsipali smo dediščino, katere vrednosti nihče v hiši ni niti slutil, vse dokler se niso pojavile vaše čudovite fotografije,« je bil navdušen direktor podjetja. Zgodba se tu šele začne.

Slika 2: Zemljevid in ozemlje (hrani: Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, foto: Boštjan Pucelj)

Miha Mazzini: Zemljevidi tujih življenj

Tudi ta roman sodobnega slovenskega pisatelja Mihe Mazzinija že v naslovu apelira na geodetsko vsebino. Lahko bi bil sicer tudi povsem dobra metafora, vendar nam avtor že pred prvim stavkom romana razbije morebiten dvom. Zahvali se strokovnjakoma, ki ju COBISS hitro prepozna kot geodeta. Prvega kot kartografa, drugega kot strokovnjaka za GIS (geografski informacijski sistem).

Protagonist romana je Robert, kartograf, ki je v Turčiji na ulici kupil ukradeno elektronsko tablico. Ko odkrije, da je lastnica naprave naše gore list, ga sla po odkrivanju skrivnosti tujih življenj potegne k raziskovanju. Avtor, ki je širši javnosti poznam tudi kot kolumnist o današnjih navadah prebivalcev naše domovine, v zgodbo vplete težave, skomine in paradokse, ki jih dnevno srečujemo pri državljanih ter odražajo podobo časa in prostora. Značaji oseb in potek dogodkov so tako realni, da po nekaj dneh pozabiš, ali si bral zgodbo v knjigi ali se je vse res pripetilo. Detajli, ki jih pozna samo strokovnjak geodetske branže, so napisani zelo pristno, logično, brez kakršnihkoli pretiravanj, olepševanj, da bi zgodbo dodatno začinili. Iz besedila je prepoznati, da je avtor zelo dobro naredil domačo nalogo. »Na pločniku je razpoznal kovinski čep z vgrajenim pojasnilom >>Izmera mesta<< in se mu nasmehnil. Opažal jih je vsepovsod, kamor je šel, in vsakega je pozdravil z občutkom domačnosti in povezanosti v mrežo, ki sega preko vsega sveta.« Veliko je strokovnih drobcov, ki jih vidijo samo inženirji točno določene stroke, izbranih izkušenj, ki gradijo osebnost posameznika, ter neslutnih težav, ki izstopajo pri posamezniku

ob pregorelosti ali živčnem zlomu. V zgodbo so vpleteni resnični pripetljaji, a jih protagonist zaključí z besedami, ki jih novinarji ne smejo ali zmorejo (umor geometra pri Velikih Laščah): *»Še preden so mediji napolnili obsežnejša poročila, je Robert že slutil profil morilca: starejši, živi sam z materjo, ki z jezikom trga meso z njegovih kosti. Če bi bila to žena, bi jo tepel, matere pa ne sme in se zato nazadnje sprosti z nečim, kar ga pripelje v varno izolacijo zapora.«* Bralec v romanu ne izve veliko o inženirjih, njihovem delu ali strokovnem poslanstvu, saj je bistvo zgodbe povsem drugače. Sreča ali podoživi pa tiste drobtinice, ki inženirje postavi v navidezen svet čudakov z razlogom, oziroma bi lahko rekli, da jim je življenje prisvojila poklicna deformacija. *»Obraz je izrisal s topografskimi znaki, obale po robovih lic, s plastnicami in senčnim reliefom je prikazal nos, preko oči je včasih narisal jezери, spet drugič gore ali gozdove in nazadnje ustvaril zemljevid povsem izmišljene dežele, na dnu katere je tičalo nekaj znanega, vsaj zanj, saj svojega dela nikomur ni kazal.«* Roman je bil uvrščen med finaliste za nagrado Kresnik leta 2017.

Slika 3: Zemljevidi tujih življenj (hrani: Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, foto: Boštjan Pucelj).

Ker se je izkazalo, da se lahko karantena pojavi tukaj in zdaj, je treba biti nanjo dobro pripravljen. Tudi zato, da čas, ki bo mineval v neslutnih razsežnostih, dolgočasu ali skrbeh, preživimo kar se da kulturno in prisrebno. In to nam umetnost vedno ponuja. Upam, da bo ta namig samo začetek vaše bralnomanije in se ne boste ustavljali samo pri geodetih, ampak boste posegli tudi po gradivu gradbincev, dimnikarjev, lektorjev ...

Pričujoči prispevek je bil prvič objavljen v reviji Rast, reviji za literaturo, kulturo in družbena vprašanja (2/2021, št. 178), Založba Goga, Novo mesto.

Boštjan Pucelj, univ. dipl. inž. geod.
 Območna geodetska uprava Novo mesto
 Ljubljanska cesta 26, SI-8000 Novo mesto
 e-naslov: bosstjan.pucelj@gov.si